

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединия болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда
түзүлгөттөгү

1965 ч.
СЕНТЯБРЬ
2
ЧЕТВЕРГ
№ 207 (6224).

Өртөө 2 көп.

ТАРАА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛ

Алдын дош куттулуп тур

Кызылдын тараа-продуктулар бөлүктөрүнүн сайгарыла баазанын улуг хаалгачыдан үнгөн-кирген машиналар барык дүн-хүн иштине үзүлбөс. Баштайгы дүжүткүн 165 тонна тараанын «Тилеги» совхоз бор дугарында дужаган. Оон эгелээш-ле өскө колхозтар, совхозтар чээ тарааны база сөөртүп эгелээш. Бо чылдын чээ дүжүткүн канчаар хулаң ап, арылган, ажалат турарын сонунурап көрү дээш, эртең хуниерин бирээнде сайгарыла баазанын чээ берген бис. Солгай холумда сазым, карандаш туткан ортокмач сыныгы кижжи алаа утуктуур кылаш-тап келеш:

— Чагай-ла тараа-дыр аа, кайм чериял бо?—деп айтырарга, чалаачын кабинадан бажым уштуп ора:

— Хайырлыгың хову турлаандан келлим. «Бурингаар» колхозтун комбайнерлерин бастырган тараа-дыр бо?—деп, механикатор өөрүңү эки түнелетип күш-ажылыңа чоргаарланган сеткил-биле өөрүшкүдү харылай-дыр. Оон соонга үш машина чыскаалдып тура каатты. Демги кижжи-биле мөндөшкөш таякча бээривексе, ол Александр Николаевич Попсуко болду. Бүдүрүлгө үчасто-нун мастериңде болгаш скар эгелек, чыянда ол ажалдап турар болду.

— Бистин бир кол кургакчыч-ларыстың бирээзи бо-дур. Шахта 16 тонна тарааны ол кургактып турар, Мастер Милетин, бригадир-механик Василий Дремин, дежурный слесарь Курин дээш өскө-даа дуржулгалыг кижилер ону тура дүжүрбей ажалдап туралар. Мурнууста бо тургулаар 9, 10, 11 дугаарларын скар-тар-дыр. Чогур негелдештиң чедир арылган, кургактар тараа өлөргө урдуулап кирип турар чүве. Ам дээринде тараа эгелээш кээп дээр болгаш 19 дугаар скар-тын кургакчыч ажалдап турар деп, ол тайбырлай-дыр.

Харыскалгыт кол-кол үчасток-тарда мергежилдиг кижилери хулаң тургускан. Чижээ, сайгарыла баазанын системасына 15, Кызылга 9 чыл ажалдап Аня Персепаны 23 дугаар скар-тын арылгачында, Усольега биле Юсупованы авто-көдүрүкчү, Лямкина, Тошкити, Туммукованы тараа дүжүрерини кол черинде тоуйла-дыр.

Сөөлгү каш холуктарда чаап келген чыстын уруундан тараа сөөртүлгө үчүктөлүп турган болза-да, баазанын ажылы соксаган. Агаар-болдус ийи тоңукта каан тургунарга-ла, Каа-Хемини колхозтарында болгаш «Көк-Тей» совхозтан чээ тараа улай-улай

кээп эгелээш. Чүлө чангыс дүн дүңө бейи 13 машина келген. Сөөлгү ме-дээ эугаар алдыга, «Тилеги» 1058, Каа-Хемини «Бурингаар» 313 тонна тарааны күрүнө шыгжамырыңа кир-ген.

Хорайын ажалдап-агыларын чылаачылар калың ишчилеринге амгы бо хуниере улуг дузанын че-дирип туралар. № 1 чүк ATK-зын чылаачылары Николай Андреев биле Михаил Прокофьев Каа-Хемини «Бу-рингаар» колхозуну тараанын сөөрт-түп турар. Тараа дүжүрер онгар ча-нынга чед берген турувуста, сооус-тан ийи машина халдып келди. Олар шымап-ла, демги чалаачылар болду. Тараа сөөртүлгөсүнө холбаштыр бис-тин союургаан айтырымыска мия-чаар харындадылар.

— Күсүк дүжүт ажалдаа хары-самгалы кампания болуп деп чүвени баш удур эки утап билгеш, машина-ларымыз тараа сөөртүрүңе таа-рыштыр кылган бис. Ычангаш ам урезин орук ара төгүлбөс. Тарааны үзүк чокка сөөртүп бис.

Чээ дүжүтү хулаң алдында бөл-кеткенге ийи дугайында сайгарыла баазанын директорун оралгачы эш Поповтук чугаалааны болза:

— Тараан дүжүрер, чүдүреринде эгелээш, ол-бо скар-тарга сайга-рыныг чедир бүтү ажалдап ме-капастаттыган. Мурнуу чылаарга автокөдүрүкчүлөр барык чок турган болза, ам узук куоветүг машина-рын чүгүн хала чокка дүжүрер ме-ханизмдери тургускан бис. Ол чорук ажалды шапкычымды турар.

Республикада тараа
садып алышынының
медээзи

(1965 чылдын август 31-де)

РАЙОННАР	КУУСЕТКЕН ХУУЗУ
Барыш-Хемчик	84,3
Бай-Тайга	76,0
Каа-Хем	6,5
Чөөн-Хемчик	5,7
Танды	5,2
Улуг-Хем	1,1

Моон өскө районнар күрүңге тараа дужааган. Эртең чыныгы бо үезинде тараа бөлгөткөш 17,4 хуу четкеш болза, ам чүгө 6,2 хуу бол-ган.

ЧУРУКТА: Кызылдын № 1 чүк ATK-зын хову турлаандан тараа сөөртүп турар, чалаачылары Михаил Прокофьев биле «Солгай» талаанын Николай Андреев.

Өөрөдиге чылы эгелээш БАЙЫРЛАЛДЫГ ХҮН

Бизилдин тыва ортокмач шко-лазы. Күсүк арыткын чечектери шыкшаш, айырап чараш деп-сын-ныг өөрөдикчилер школа чангыга чыскаалыктанар. Ада-нелер база хой келген.

— Эргим, өөрөдикчилер болгаш ада-нелер! Чээ өөрөдиге чылыгыга тураскааткан байырыг митинг-ни ажалдарын чөпсөөрөп көрү-нө!—деп, школа директору эш М. Д. Дамдинчип чугаалаарга, адыш чыскаашкыны даямдыр үң-гө. Чеди класскын башкысы эш С. М. Соудам сөс алгаш:

— Чайгы даштангыда чаа-чаа күштер немен, магалыг солун

эрттирген силер, ам өөрөңүр үе келген. Чээ 1965—66 өөрөдиге чылыгың эгелээш-биле холбаш-тыр школанын башкылар коллек-тивиниң мурундан чалбыштыг ийи байыры чедирип, өөрөдиге-кижикчилдиге улуг-улуг чедир-шинерини күдөйисе урулар!— дээрде адыш чыскаашкынына бы-ла катал чалгылаңын үнгөн. Шы-нап, өөрүшкүдү хуниериниң би-раази бо-ла болгай.

Школачы уруг-дарымы үзөп келген ада-нелерини өмүңзүңден тогалаш эш О. Сувакпип бай-ыр чедирип чүве чугаалаан.

Эртең-билигин делегейинте

Бир-ле дугаар

Сентябрь айның бир чаазыны бүдүрүдө өртөн ол аас, хуни-ерек күсүк хун Кызыл хоорайда Култураның болгаш дыштаныла-нын Гастелло аттыг паркка келген кижжи өн-баазын чечектер тут-тулаан, каткы-хуудуруту гал-стуктарының кызыл өңү-биле өн-чөпчү хуниеректен школачы-ларын көрүп, олардың төгүтү чү-гээ-сөөдүн дыңнап кылаштан чор-ла, оон сагышкына:

Бирги класска бир-ле дугаар Бистин школа хулаң ап тур-иңи одурут шүдүкчүгөш кирип, дозуу кургаалка партага чурт-талгазында бир-ле дугаар кээп олурукшанын сактып, школачы чо-раа чылдарын бойдй бээр. Ол хун шынал-ла магалыг төгүтү турган. Долгандыр көрүңгөргө, аас ак-көк дээр, ооаа-лаагар, хову-шал-дер, ыргак кара-кык тайга — сынар — бүтү-ле үнүш-болдус дирлип, аас-кежиктиг бо чаштар-биле кады өөрүп, төгөл тургай шыкшаш, чазык, сергек, маталыг-чагай. Ындыр болуп ужурулу-да, чүгө дээрге бо хун Кызылдын школаларының бирги класстары-га бо чылды өөрөңүп кирер 1036 бичик чаштарың улуг байыра-лымда хуңу-дур. Кызылдын төп алектри станциязының холуктун

«Шынык» бижикчилер.

Кызылдын № 7 школанын башкысы Е. Чемкова-биле үшкү класскың өөрөңкчилер-биле ужураштыр турары. Фото С. ФЕОКТИСТОВУ.

Совет-араб найырал быжыгып, чечектелир КРЕМЛЬДИҢ УЛУГ ОРДУЗУНГА МИТИНГ

Баттышкан Араб Республиканың Президентизия Гамаль Абдель Насер-нин Совет Эвилелине чоруп турары-биле холбаштыр август 31-де Кремльдиң Улуг ордузунга совет-араб найыралдыг митингиз болган.

СССР-ниң Дээди Совединия ху-ралдар залында Москваның ажал-тыр чоннарын болгаш хой-ниити-ининиң төлөөкчилери, эртеминин болгаш култураның ажалдакчыла-ры, студентилер, «СССР—КАР» найырал ийитилелиниң баштаар че-риниң кижигүнери чыгалан.

Каттышкан Араб Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүнө гүжүрү-биле залды шимчеген.

Эштер Л. И. Брежнев, А. Н. Косы-гин, А. И. Миклоин, Н. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов оларын митингиниң киржикчилери ийи байыр чедирип уткан.

Баттышкан Араб Республиканың Президентизия Гамаль Абдель Насер-нин Совет Эвилелине чоруп турары-биле холбаштыр август 31-де Кремльдиң Улуг ордузунга совет-араб найыралдыг митингиз болган.

СССР-ниң Дээди Совединия ху-ралдар залында Москваның ажал-тыр чоннарын болгаш хой-ниити-ининиң төлөөкчилери, эртеминин болгаш култураның ажалдакчыла-ры, студентилер, «СССР—КАР» найырал ийитилелиниң баштаар че-риниң кижигүнери чыгалан.

Каттышкан Араб Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүнө гүжүрү-биле залды шимчеген.

Эштер Л. И. Брежнев, А. Н. Косы-гин, А. И. Миклоин, Н. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов оларын митингиниң киржикчилери ийи байыр чедирип уткан.

Гамаль Абдель Насер, оон-биле кады келген египет күрүңе болгаш политиктиг ажалдакчылар прези-денту көстүп келгире, чыгаланнар адыш чыскаашкыны-биле уткан.

Москва Совединия куускомунуң даргазының бирги оралгачызы В. П. Исеев митингини ажалгаш. Каттыш-кан Араб Республиканың төлөөк-чилерине ол ийи байыр чедирген.

КАР-ның болгаш СССР-ниң күрүнө гимнилер чыгылаңын үнгөн.

Коммунист күш-ажылын шал-гылаачы, Лихачев аттыг автомобиль заводунун сесары, «СССР—КАР» найырал ийитилелиниң баштаар че-риниң кижигү В. И. Никитиничев, Социалист Күш-ажылын Мады-ры, Күрүнө шапкычын лауреады, «Гидропроект» дээр төлөөкчү-ш-чилер болгаш эртең-шынчилер ин-ститутунуң кол инженерин Н. В. Ра-зин, Москваың Ломоносов аттыг күрүнө университетинин студентини М. Н. Нозина митингиз чүве чугаа-лаан.

Аны-дума КАР-ның улугу аас-кежиктиг болгаш чечектелишкенин, чээ амдыралдын тургузуш-кунуна улам ийи чедириниң ийи-лери болурун А. И. Миклоин кузган. Совет Эвилелиниң болгаш Каттыш-кан Араб Республиканың улустары-нын бузулбас найыралың алдыр дээш, бүгү делегейге тайбынны ал-дары дээш ол йөрөөлөр салган.

Агрессияны империалисттиг по-литикасына улуг, феодал болгаш капиталисттиг маддугаага улуг улустарын тайбыңы болгаш хостаа-ла дээр демежештирбаш, КАР база Африканы болгаш Азияны өскө-даа хамаарышпас күрүнелери де-гей империализмге чогур согуш-куну таварыштыр турар.

А. И. Миклоинның чугаанын дик-тити, уругчулуктун адыш чыскаашкыны кыш-даа уаа үзе кир-ген.

Тайбынга ынакшылыг күштер-иниң адыштыг хулаңында болза Вьет-намда америка агрессияны чок кыла-ры болду. Совет улус оран кырында бүгү-ле депшилдег кижилер-биле бир дөмөй, ВПР-ниң чазанын бол-ган Мурнуу Вьетамны хостаары-нын Национал фронтунуң санал-дарына каттышкан. оларын дөмөй турар. Вьетнам айтырыгы таярыш-тыр шынтырларын кара чангыс үндөккн болза 1954 чылдын Женев-ла дугурулаарын чыгылаң чок хууселери, ВПР-ниң араагазын эу-биле бөмөлап турар чоруктары соксарды, АПШ-тын болгаш оон эвилелдеринин чепсектиг күштер-ини Мурнуу Вьетамдык үндүрер, болуңуң салым-чолуң болу шынтыр-лар арганы вьетнам улуска бээр болду. Бистер кээде вьетнам улус-биле кады болуп, оон мадырлыг чоруну магадап турар болгаш вьет-нам улус тижээр дээринде оон-биле кады бузуп турар бис.

Каттышкан Араб Республиканың араттарынын бирээзи болушкан, Африкада чугула байлалы ээлеп ту-рар. Африка болгаш Азия дөмөй-дөмөй деңиздериниң түтүп келген чери-нда шыкшаш сандылар. Ычангаш араб, африка болгаш азия улустарынын база чурттарыны эс-сеткил каттыштырылаанын төптериниң бирөөн ол апарган чайгаар-ла билинтер. Ычангаш-да мында хе-ректин ужуру чүгө географтыг бай-дала эвес. Араб чурттар оларын деңиздеринде болгаш байлактарын-че халлаашкынар араагынын бо-тарынның сыйык каттышкынынын байлактарында харын ажал-тыр эртинген туруп болу дээрин ула-ман хандыр билип турар апарган.

Амгы шагың бүтү-ле эи уауз айтырыларын талашы-биле Совет Эвилелиниң болгаш КАР-ның ту-руш болалары чок азы дүжүп ту-рарын төдөгөөр өөрөңгү-дүр эштер. КАР-нын Президентиниң болгаш Араб социалист эвилелиниң даргазы бистин хүндүлүт алачызы Насер-биле Москвага чээ дозулган чугаалажыгылар чоруп турга, ол база дагың бандыктыганын. Даш-тыкы политиканын талашы-биле ку-дүрелерге принципалдыг чөдү-дөөр чок турга, оларын найыра-лын болгаш кады ажалдажыгыны улам ийи бижылаарына эи эки байлаалар тургуступ келди бол-гай. КАР-биле бистин харылааш-кыны бийлиги байланын сөткүлбөс бурун ханын турарын быжын-биле медегеп болу бис. Совет кижилер ол харылаашкыны көчүтүп үзөп турар болу оларын дөмөй, улам ийи хөжүдөр дээш болуңу дег бүгү чүдүдери кызып турар.

Араб-совет найыралдыг бо кай-гамчыгыт байырлаанын эгелээш, мээң Москвага келгенин Каттыш-кан Араб Республиканың улугу эне ийи болгаш шычы сеткил-биле көрүп турарын, ол улусту чыгып болгаш чагай найырал-биле көрүп, оон демиселин магадап турарын ийи-леринде ажалдаарын кузган совет улуска ханы өөрүп болгаш хулаң көрүшкүңү илердиниң кузган ийи мен—деп, Гамаль Абдель Насер чуга-лаан. Совет улустуң ол сагыш-сетки-лин чораш чөмүрүңгө көрдүк. Совет улусту база каш ийи ынак-шык болгаш маддаашкыны-биле кө-рүп турар бистин улуска ол сагыш-сеткилин дамчыдары меңээ болу-р болду.

Уш таланы империалисттиг аг-рессиямын бөдүңчү хостаагыңа камгалап алдыр дээр египет улус бо-чепсөөн сепирип алыр ажурга таа-рышкан аар-берге шылтадарын чү-үзине совет-египет найырал болу-нун амдыралчы аргалыны көрсү-көт. Суэц — Порт-Саид — хамаа-рышпас чорукче араагынын сыйык дивес тура-сорууну демдээ болган, ону бистин турттарымыз болгаш улустарымыз холбаштырган найы-ралын харылаашкынын хөжүлө-зинге кайгамчыктыг үе болган кы-дыр адал болу. Ам ол найырал Совет Эвилелиниң болгаш КАР-ның аразында экономиктиг болгаш кул-туралыг калбак кады ажалдажыга-нын чорудалганына улам быжыгып турар.

Араб-совет найыралдыг — бистин ортузуска улуг моондактар тураа-жон, калың-дошкун халлаашкыны ойт-тур шаппышан, тулап эркен аар-берге шыгалаалары тураа-жон, ол дээрде бистин чедип алган сөрүлгө-сытыр.

СССР-ниң болгаш КАР-ның ара-зында, бистин турттарымыз уду-руткударынын аразында бүтүр-жүр чорук тургустунган болгаш ол дээрде чылдан чыгып өзүп турар. Бо хуниере Кремльде болган бееделер үезинде бистин туртувустун эконо-миканын байдалын, күш-ажылын улустун амдыралынын азы-буру талаларында чедириниң, бистин ажал-агыг тургузушкунуңу-нун паялары болгаш сөрүлгө-ла-рын КАР-дан аалчыларга таныш-тырып берген бис.

Араб-совет найыралдыг быжыны демдегеш, КАР-ның Президентизия египет революцияны социал талаш-нын дугайын, египет ийитилде бо-луп турар чартыгыларын дугайын чугаалаан. 1952 чылдын июль 23-түн революцияны шериг эргилдиз болушан, ол улустуң революция бо-лган, ааа армияны чүгө революция ээлементилери киришкен.

Улус ажал-агынын хөжүдөрүнүн, оларын күсүдөп дээр, социал-листтик экономиканы болгаш кул-туранын улам ийи көдүрүшкүңү дээш совет улустун кайгамчык кө-дүрүшкүңүң ажалдап турарын болуңар көргөн боор силер, дээрси Президент.

Египет улустун килени чүгө бри-диз эжелдеп улуг эвес, харын кол-ло-ниализм-биле демнежи, египет улус-тун күш-ажылын үр-түңелдерин оон-биле хулажып турган мөдүчү-чүдериң чыгырык эгизиниң хол-лунга байлактарын мөңдөп чорун-га база улуг улаңган турган.

СССР-ниң болгаш КАР-ның ара-зында, бистин турттарымыз уду-руткударынын аразында бүтүр-жүр чорук тургустунган болгаш ол дээрде чылдан чыгып өзүп турар. Бо хуниере Кремльде болган бееделер үезинде бистин туртувустун эконо-миканын байдалын, күш-ажылын улустун амдыралынын азы-буру талаларында чедириниң, бистин ажал-агыг тургузушкунуңу-нун паялары болгаш сөрүлгө-ла-рын КАР-дан аалчыларга таныш-тырып берген бис.

Египет улустун килени чүгө бри-диз эжелдеп улуг эвес, харын кол-ло-ниализм-биле демнежи, египет улус-тун күш-ажылын үр-түңелдерин оон-биле хулажып турган мөдүчү-чүдериң чыгырык эгизиниң хол-лунга байлактарын мөңдөп чорун-га база улуг улаңган турган.

Улус ажал-агынын хөжүдөрүнүн, оларын күсүдөп дээр, социал-листтик экономиканы болгаш кул-туранын улам ийи көдүрүшкүңү дээш совет улустун кайгамчык кө-дүрүшкүңүң ажалдап турарын болуңар көргөн боор силер, дээрси Президент.

Ол байдалга чижек кылдыр оратор чамдык саннары көрсүккен. Египет революцияга дүжүрүшкүңү мур-нунда британ эжелдегич күштер Суэц каналынын баазанын районунга 80 му солдаттарын турду. Ол канал дашкыны монополисттиг англи-фран-цуз компанияны барык бүрүң-би-ле өңүзү болуп турган; бүгү банкы-лар, страхование компаниялары, дашкыны салыг, улуг көдө ажал-агы компаниялары — ол бүгү даш-тыкы кижилериниң холунга турган.

Улус ажал-агынын хөжүдөрүнүн, оларын күсүдөп дээр, социал-листтик экономиканы болгаш кул-туранын улам ийи көдүрүшкүңү дээш совет улустун кайгамчык кө-дүрүшкүңүң ажалдап турарын болуңар көргөн боор силер, дээрси Президент.

Чуртактарынын чартык хузуу на-ционал ордуланын 50 хузуун ап ту-руду. Чуртка эрге-чагыра оон адыш өң-бүдөлериниң холунга турган.

Улус ажал-агынын хөжүдөрүнүн, оларын күсүдөп дээр, социал-листтик экономиканы болгаш кул-туранын улам ийи көдүрүшкүңү дээш совет улустун кайгамчык кө-дүрүшкүңүң ажалдап турарын болуңар көргөн боор силер, дээрси Президент.

Ол чылдар бүтү-ниити революция көдүрүшкүңүн болгаш хөдөөш-күдериң чыдарын болган. Ычангаш-жон теригедек мөдүчү ангылар чоңу армия-биле көргүзүп турган. Ычангаш июль 23-түн үндөинде ар-мия болу улус массаларга каттыжа бээрде, эрги эзу-чүрүм божаанын берген болгаш 1956 чылдын Суэц тулаңушкунуңуң үезинде шуут бу-руп дүшкөн.

Улус ажал-агынын хөжүдөрүнүн, оларын күсүдөп дээр, социал-листтик экономиканы болгаш кул-туранын улам ийи көдүрүшкүңү дээш совет улустун кайгамчык кө-дүрүшкүңүң ажалдап турарын болуңар көргөн боор силер, дээрси Президент.

Социал депшиле байлактары азе хууарының эвес, харын экономиктиг баазаны калбартырынын аргызы-биле чедип алдынар деп чүвени билгеш, национал хөжүдөүгү улаңышкыны алган бис—деп, оратор чугаа-лаан. Ычангаш Асуаннның бедик плотинынын турарынын төлөвиле тыл-тын келген. Суэцке агрессорларын ашкан тилеге база бир чугула тил-делге калбак орукту ажалдып бер-ген. Египет улус тулаңушкун үезин-де-ле мурунда колонизаторларын холунга турган экономикага кол-көз

Тыва республиканың „Шын“ солунун РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Хүндүлөл бижи-биле шаңнаар дугайында РСФСР-нин Дээди Совединиң Президиумунун ЧАРЛЫ

БЕДИК ШАННАЛ

Пропандандисчи болгаш организа-кчы иделкейлиг ажал-чор-удулгазы дээш база бирги номериниң үңгөн хуңүдөн бээр дөртөн чыл болганы-биле холбаштыр Тыва республиканың „Шын“ солунун РСФСР-нин Дээди Совединиң Президиумунун Хүндүлөл бижи-биле шаңнаар.

Тываның ажалдык чоннарын чык солуну — «Шынык» редак-цияны коллективниң бедик шаңнаалы — Россияны Совет Федеративтиг Со-циалист Республиказының Дээди Совединиң Президиумунун Хүндүлөл бижи-биле шаңнаалган.

РСФСР-нин Дээди Совединиң Президиумунун даргазынын оралгачызы Ч. УНАЕВ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы эш Б. Ш. Долчанмаа Федеративтиг Дээди Со-вединиң Президиумунун өмүңзүң-ден бедик шаңнаалы дүң редакция-ны коллективниге тыгаскан.

РСФСР-нин Дээди Совединиң Президиумунун секретары С. ОРЛОВ.

— Бистин хоочун солунууска бо бедик шаңнаалы тыгаскан чорук чүгө «Шынык» редакцияның чүгө коллективин эвес, харын база оон дээрин бузурдип чугаалаан.

Москва, 1965 чылдын август 30.

СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң садыг талазы-биле күрүнө комитетинде

Школачыларын хөвө-саазын пестерден кылдыган форма ха-ниниң үртүн бо чылдың сентябрь бирден эгелээш ортума-биле 25 хуу чимгиткен.

(СЭТА).

Ийиги арын

БӨГҮН ВДР-НИН ТУРГУСТУНГАНЫНДАН БЭЭР 20 ЧЫЛ ОЮ

ВЬЕТНАМ КҮШ-АЖЫЛДА БОЛГАШ ДЕМИСЕЛДЕ

Он чыдарынын мурунда баштайгы бөлүк совет журналисттер-биле кады Вьетнамын Демократтык Республикасына баар аргалык болган мен. Удурлаанышкынын дайымын ачыла чаа-ла доозулган турган. Сөөлү француз солдат вьетнам кижилерин коозуруткан, минчалла-даа чагырткан чериден үнүл чоруткан. Улус оюн тайбын тургузушкунче кирип, үргөдөккө дайынчы чедирген байлыктарын экиртип эгелген. Ынчаарда бөлүк маадырлык күш-ажылды илери келер болганга көргөн бис. Оруктар, көмүрлөр, үлөтүр буюмдары катар тургузунуп турган.

Порт коорай — Хайфонга чорайган кырып келер. Ол коорай ВДР-нин найысылалы — Ханойну хостан союнда, үш чок хонгада хосталган. Коорайге барган орукту дургаар оң база солгай талаларында демир-бетон камгалаа черлери чыккан. Оларын чамы-биле эрткен машиналардан көргө дамык үттер илден чыдар. Үзө шалкылаа дадык теинг хараган дег дем улазынган камгалаа черлери долгандыр чыккан бис берген чыкканар. Хайфондан беш километр ырак черге француз таяндын машинасы доктаадыкан. Ден-Бен-Фууну чоогунга чыла шалтырткан козонданышкынын шеригин сөөлүк төлөзөкчелеринин бирээ — офицер эрттирилген. Холуга тууалган, ошү үр-ле ашкылаа көргүдөн союнда буюлаш, чоруурун чопоз-разин холу-биле мнмэн. Машина чорупкан, минчалаш чепсез дүжүргөн шугуунуң мында талалыга чедер берген бис. Ол шугууну дараа-андаа күдө Вьетнамын Демократтык Республикасынын шериг-административтик эрге-чагыраларыны шилчип берген, оортан үнүл чоруу дугайында айтышкынын француз шериглерге берген. Портта даа-шымзын беш чок, магизинерин витриналарын буза шалкылаа каа. Бүтү чүе шыкаш кылдыр сагындар, экилер, коозураан коорайны үр-ле кезилер кылалтап турган мен. Кудумчуларын бирээ мени коорайны, харын ол усае бүгү чурттуң эң улуг буюмдары — цемент заводунга чедире берген. А ында база-ла коозураан ипертерин, элдепиг ырым болган. Кажан «Тары чытталы» бергенде буюмдарынын ээи-француз ап болур бүгү-ле чүе-ни завод девисээринден Францияге

сөөртүп үндүрер деп дужалды берген.

Вьетнамын Демократтык Республикасына хемчөөлүнүн болгаш жүрүдүзүнүн талалы-биле ийги коорай — Хайфонга ам база катар чедир келгеним бо. Кудумчулар-даа, коорайны кыдыгылар-даа тааныт-ымас. Хайфонун девисээр калбарган, кыдыгылар-даа чаа үлөтүр буюмдары тургузунган. Кооператив шөлдеринде тракторларын, моторларын даажаар, механиктин насосттарын расадаларып алурун чүе-токтарже сунуу дамчыдып турар. Ынчалла-даа ол чүе деп чүе? Шолдун ортузунда дон довурак белип үе берген. Олче копка орук шойлуп чоруккан. Анча коошулап чедер бергеним. Бомбадан камгалаа ийги олгу болду. Ында ол дериниктин чокта кылган дээрин чаа довуракта даа билди алыр берге эвес.

Катар тургускан цемент заводунун девисээринде, коорай парыгында, порттун ортосунда ырак эвес черлерде бомбадан камгалаа ийги олгуларын база көргөн бис.

Бир чылдын мурунда, 1964 чылдын август 5-те, америк самолёттун Вьетнамын Демократтык Республикасынын девисээринде баштайгы дээрбеч халдашкынын кылган. Ол үелен бээр, Женева дугурулаа-рын каржы-биле урешкан, АКШ-тын Шериг-агар күштеринин самолёттары ВДР-нин агар дөстөмчине үрүчү шуртуп, тайбын коорайларын, колдз — суурларын, оруктарын, госпиталдарын бомбаап турар.

Дайын... бо коргунуч сөстү Вьетнама чедер болгаш динчыл болуу. Кижилер агрессорларын атакала-рын диним ойтур шаап турар. Вьетнам зениттерик Пентагонун беш чүе самолёттарын аңдара аткан.

Вьетнама шаанда көргүзүп келген болгаш бөгүндө көргүзүп турар дузаламчызы дээш совет өңүктөргө өөрүп четтириниктин илгерилеп турар бис — деп цемент заводунун олоочинеринин удуруткучу эш Тхе Шон мейдз чугалады. Бүзүлү өңүктөр берге таварышканда тааныттылар деп үлөсө сөшпн-на болгой. — Бис шугуру ажалдап турар бис деп, Тхе Шон чугаази үргүлүдүз. — Бо чылын продукцияны үндүрерин 670 муң тонна чедир бис. Планда ажыр аламын.

(ОРУК ДЕМДЕГЛЕДЕРИ)

ган цемент чурттуң камгалаа хергеленге кирер.

Бөгүн Вьетнама кижилер бүгү-ле чүе-ни төрөж чуртка, бүгү-ле чүе-ни дайынчы агар тилеге — деп шак ыңчаар бодап, ыңчаар ажалдап турар.

Бөгүн вьетнам улус август революциянын 20 чыл оюн демдегелер турар. Бо турсаалдык хунда Хайфон БД-Дин топ шолдун эш Хо Ши Мин Вьетнамын Демократтык Республикасынын төртүнүнүн чарлаан. Дайынчы чылдары кылган ачылы-биле төлөвлөзүн бүгү чүе-ни четке кылп алыр арганы күш-ажылга ынакшылдык вьетнам улуска бергези болгаш анча шалкы чедирген. Ынчалла-даа аажок улуг бергелер туражок, Совет Эвилелинин, социалисттик дем каттыштырылганын өске-даа чурттарынын акы-дуңма дузаламчыны болгаш дөстөмчине даамышаан, вьетнам ажалын, тараанын, интеллигент кичин, адырдык күштер чүе-ни кылп алыр арганы күш-ажылдык аргаларын көргүсүрүн. Мындай чугагаларын болуп көрүңер даа: 1939 чылда Вьетнам буюмун аар үлөтүрү чок турган. Ине биле улазынган агазаш бүгү-ле хергелеткен чүе-ни дааштыкыдан чурт иштине кир сөөртүп ужура таварышкан, 1954 чылда чедир 41 буюмдары турар, ажаллаа кириген. 1965 чылда аар үлөтүрүнүн үнелсин чурту тургускан. Амдырал хергелеткен бараанынын 90 хууун ала-чурт фабрикаларында болуу заводтарында буюмдар турар болгон. 1.014 үлөтүр буюмдары тургускан болгаш ажаллаа кириген.

Шаанда Вьетнам жоюуларга чуртка санаттырган турган. Ол шылаа херек кырында ыңгы турган. 1939 чылда чүе 2.800.000 тонна чөм продукттары буюмдар үндүргөн. 1965 чылдын эгизинде көдөз ажал-агынын нити продукцияны ристи кириштер санаага, 6.059.400 тонна болгон. Тарааныларын баркы 90 хууу кооперативтерде каттышкан.

1939 чылда Вьетнам барык чүе-биле бижик-биле бөлбөс чоруктуң чурту турган. Ам чоңун 95 хууу бижикти номчуру болгон бижик, билди апарган. 1939 чылда ортуңак шолаларга чүе 567.300 кижилер өрөнип турган болза, ам 2.660.600 кижилер өрөнип турар. 1939 чылда дээш өрөндиле черлеринде 582 кижилер өрөнип турган, ам 27.000 кижилер өрөнип турар. Чоңун 2.000 кижиге-ле бир эчки биле фельдшер оонажы турар. (1955 чылда 180 муң эчкилер, фельдшерлер бар турган).

Бо чугагалар — вьетнам улусун аажок чедиринеринин хергелеткен. Бо чугагалар буюмдары болгаш чедиринеринин дугайын хергелеткен турар. Ол чугагалар вьетнам улусун өңүктөрүн өртүрүп, бөгүн Мурнуу Вьетнама боттарынын каргыштыг херектерин үлгелеп турар кижилерин. Соңгу Вьетнамын девисээр боттарынын биле самолёттары чорудуп турар кижилерин четкерин шугулаашкынын болдуруп турар.

Буюмдун адаанда хөрүнү ышкымышаан, америк неоколонизаторлар бүгү чүе-ге барып туралар. «Коммунисттик айымы-биле демисел-

дин» шугаазынын системазына шытынып алгаш, олар Мурнуу Вьетнама боттарынын шериглерин көүдөдип туралар. Мурнуу Вьетнамын Национал хосталга фронтунун кезектеринге удуу дайын чорудулгаларына АКШ-тын далай чада шеригин кезектери шуут кирип турар дугайын ам америк парлаага бодап ажалы-биле бижик турар апарган. Эскалатор үргүлүдүшкан. Ынчалла-даа олче барышаа, Вашингтон буюмун аавторларын халдыкшаа политиканы-биле дүшкөн ол тамыдан, уштуңуп үнө арганы көрбөй турар. Ол дугайын Мурнуу Вьетнамадан АКШ-ка чүдүрүп алгаш эккеп турар, өлүктөн дайынчыракты суккан алык хомду хааржактар океан ындаа найысылалга доктаамал сагыдырып турар. Ол дугайын Да-Наг азы Дук-Ко чоогунга Мурнуу-вьетнам патриоттарын тавыштырган улум күштүг согушлары оларга сагыдырып турар. Ол дугайын июль-августу Соңгу Вьетнама чоруп турган чөмө мези коор ужура таварышканын самолёттарын өртөтүп чыдар буюмдары тодаргай хергелеткен турар.

Мези баар аргалык болганын бүгү буюмдарында, бүгү көдөз ажалы-лык кооперативтеринде кижилер «Бир холга — маска биле андазын, өске холга — винтовка» деп шимчөөшкүчү бүгү чуртту хаара туткан дугайын чугаалап турганар. Аныктарын ортузунда тагыраактык мындай сөстери динчалып турар: «Кандык-даа сорутканы күдөөлөргө белек, дайыны удуу талурунга белек».

Америк ужура чүдүлүп араатангыт халдашкынын хамыктык мурунда таварыш турар чокулаа болгаш райондар тараанынан бириг дүжүттү ризин ажаап алырын хуусаа бетинде доозуп, ийги дүжүттү тараанын эгелеп шыдаан. Ында тарыла шөлү калбарган, сугат дөстөмчинеринин четкин көвүдзөн.

Өске коорайларга баалаага бомба-лаашкына олардан атыр таварыш турар Винь, Тхай, Донг-Хой, Нам-Динг коорайларда ажалычыннар агаар дүжүрүнүн эрткенки мезгил адылалары-биле ол-ла дораан станоктар чаныга туруп, ажалдап эгелеп бээрин көргөн херек болган мен. Чер болганда буюмдары планлары ажыр күсүстөткөн турар.

Вьетнам хергелеткен буюмдар болгаш эрес-орукту, динч чоруктарын көргүзүп турар. Мон-Хойлаан ырак эвес турар улусун иштинде хергелеткен отрядын эрес-орукту командир эш Нгуен Тхи Сао-биле мени тааныштырганар. Республика-биле дөстө төртүгүнчө ол кыс чүе болуңу округунда хүндүлөлдиг эрес. Оң алын Ханойда, Хайфонда, Соңгу Вьетнамын өскө-даа коорайларында билер. Оң чедир пулемдунун адымшкынын күштүг болгаш ылаптыг дөстөни америк ужуручлар беш илелес апарган. Нгуен Тхи Сао дайын самолёттарынын каш-кыш атакларын ойтур шапкан. Бөгүн оң оң өрө-нип кыстар, чүе-чүе уламчылаа кыстар бар.

Болуңун хамааты хүдээленин күсөлдүп турар мен — деп эш Нгуен чугалап олтурар. — Бөгүн самолёттары боолуп турар бис. Дайын агаарда, Ынчалла-даа бир эвес херек апарга фронтуге бир дугайрында чоруптар мен. Удурлаанышкы дайыннын чылдарында мези утам база тулуңушкунче бир дугайрында кирген болгой.

Тайбын агаарда Самолёттарын, үргөдөткөн көдөз суурларын, үрел-

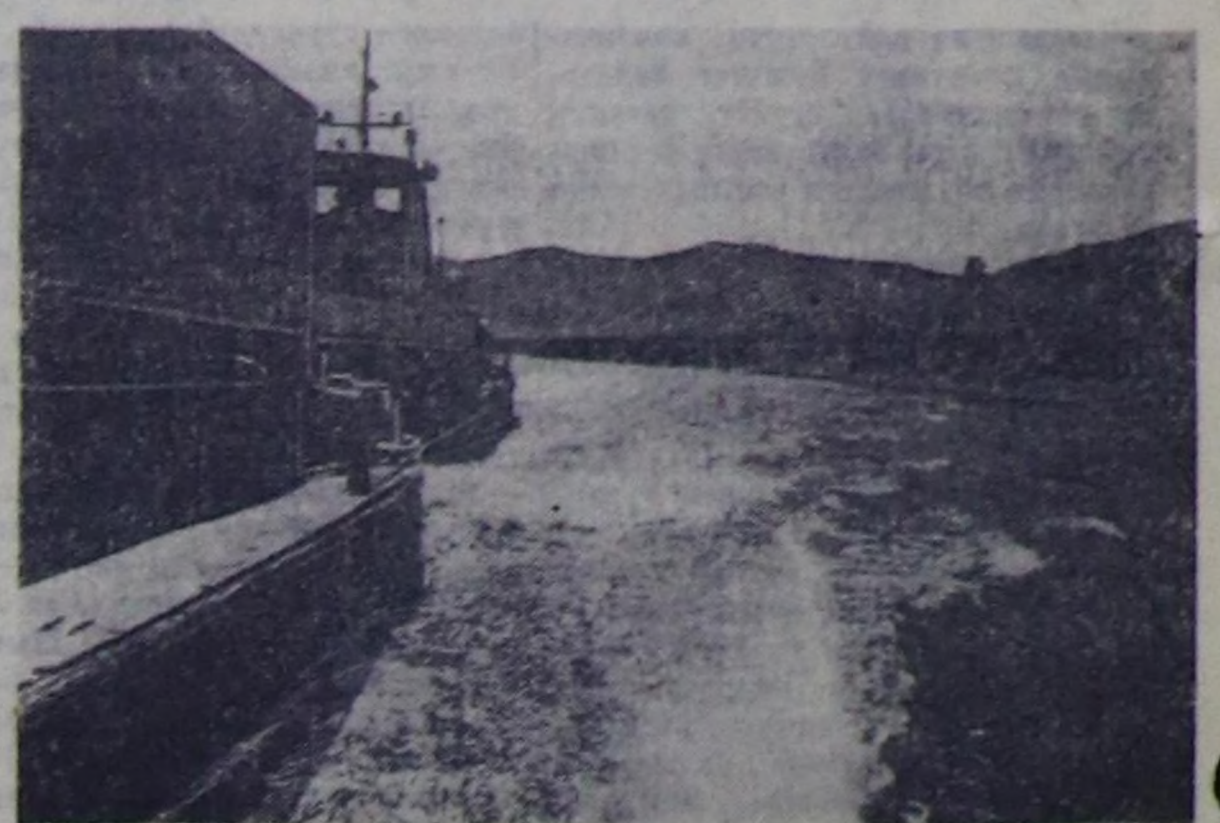
ген бажыларын буюмдарын көргөн мен, агаардан дүшкөн бомбаларын сылаашкынын болгаш чазылдырышкынын даажын дыкпаан мен, албан черлеринин болгаш завод чертеринин «Иксам» дээр саазын чыпшырып каан согаларын көргөн мен, дайынчырактын оруктарда өртөткөн бензоботарын чамы-биле эрткен мен. Ол коргунуч. Ынчалла-даа демиселди үргүлүдүз, буюм чөм камгалаа алырынга вьетнам улустун шиттирилген чүе-даа чыгылдырып шыдаан. Вьетнам кижилер буюм девисээр болгаш бижик. Эң нарын шоругаактарга ол аймазырааа болгаш чүе-лө винтовка мын унун холуга улам дындыды тулап турар. Өлүгүге дээр туржур! — Он чылдын мурунда бижээ демдегел дептеринин база катар ашкылап көрдүм. Оларда мынчаар бижээ чүдүлөр бар: «Ханой. Механиктинг заводту катар тургузарын эгелдз. Вьетнамчыларга дузалажыры-биле Совет Эвилелинден тускай эртемилер келген...»

Бөгүн завод чуртка эң-не биз-бур продукцияны берип турар. Бүдүрүлгени анык инженер эш Данг Куок Тхи «Совет тускай эртемилеринин ийи талалында ийи оруктарын» көрөтти дидир. Төзүн чурттуң чанар деп тура совет эш бүрү-зү бистин ажалычынлык чоруп-пүстү демдз кылдыр кимистиг аштарын оруктар чүе, деп ол чугалады. Ыштар өзүп үнө, чимистерин берип турар, каш-каш чылдарын дугурунда ажалычыннар ол ыштардан «Личин» дээр проплетик амданын чимистерин ажаап ал турар.

Бистин акы-дуңма найыралык ханы даамылаа — деп эш Данг Куок Тхи чугалап олдуруп. — Бистин нити хергелеткен дээш күш-ажылга болгаш демиселге күштерин ол ажалы найыралык ал турар бис. Тайбын тургузушкунун хунеринде, биске көргүсөн дузаламчызы дээш, чээрби чылдыр республиканын бо чанкы шыкаш хунеринде биске көргүзүп турар мораль болгаш материал талалы-биле дузаламчызы база дөстөмчине дээш совет улуска өөрүп четтириниктин чуректин хамызында илгерилеп турар бис — деп, ол чугалаан.

Ханой — Москва.

В. КАСИС.

ЧУРУНТА: судолар Тожеме чоруп тур.

Фото Г. СИРОТНИИ.

Көжүп чоруур делгелге

РСФСР-нин Чурукчулар ажилдинин тыва салбыры, Тыва АССР-нин культура министерствоу база республиканын Алдан Маадырлар аттыг музейи бо чылдын күзүнөдө көжүп чоруур делгелгени районнарга организастап чорударын шиттирилген турган.

Ынчанга ол план бугаар чуруктарын көжүп чоруур делгелгени августтун сөөлүгүзине республиканын барын талакы районнарына чоруткан. Баштайгы делгелгени Шагаан-Арыг коорайга тургускан. Анча бистин чуруктарынын аңгыда Москвада күрүшенин Третьяков аттыг галлерейн чуруктарын кириген.

Бо делгелге-биле кады Москвадан келген чурукчулар Б. Л. Попов, А. И. Саханов болгаш Тываанын чурукчулары Т. Е. Ливертская, Л. Д. Протасов, А. Н. Невзгодин база мен болуп баштап брата-кады чоруп, чон-биле ужуражылааны кылп, уран чуруга дугайында чонга лекция, беседа ажалдарын кылп чоруп тур бис. Чурукчуларын көжүп чоруур делгелгени чон дыкка сонугаар көөр боор чүе-дир.

Бистин бо делгелгени 20 хонук хуусаалыг. Мону Шагаан-Арыг көргүсөн союста Ак-Довурак коорайга, Тээли суурга, Ак-Довурак — Абаз ортунун тузунга, Хону-Аксы суурга көргүзөр бис. Бо чораш кижилер бүгү 5-тен аваз эвес лекцияны номчуру көрдүгөн.

Москвачылар-биле кады делгелгени организастаары тыва чурукчуларга бир дугайрында болуп турар. Москвадан келген хоочун чурукчу өлтер боттарынын талантыны, уран мергежил-биле бистин чогаалчыны ажалыныска үлөсө болур дузаны чедир.

Бо чоруп тургаштын бистер Совет күрүшенин тургустунгандан бээр 50 чыл оюнга турсаактан «Совет Россия» деп делгелгеге кириер ажалдары амыдыралдык аразындан дилеп чоруур бис.

С. ЛАНЗЫ.

РСФСР-нин Чурукчулар ажилдинин Тыва салбырынын даргазы.

ЧУРУНТА: ВДР-нин найысылалы Ханойнун бир кудумчузу.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Совет-вьетнам найырал бижыгып турар

Август 31-де Москвага ВДР-нин хамаарышпас чоруунун 20 чыл ою-биле холбашты совет-вьетнам найыралдык кезежи болгон. АКШ-тын империалисттеринге удуу туржуп турар акы-дуңма вьетнам улус-биле найыралдык болгаш аяк-сепки каттыштырылганын изиг сатыш сектин илгерилейлери-биле мүң-мүн москвачылар «Соколынык» парка чедип келгенер.

Совет-вьетнам найырал нитилелин баштаар черинин даргазын орадачызы Т. Т. Федорованы кезежин ажалып тура чугалааны болза, ВДР-нин 20 чылдык төөгүз социализм дээш, империалист күштөргө удуу национал хамаарышпас чорук болгаш буюмдуң напизанын чыгыс аян дээш вьетнам улустун маадырлыг демиселин чылдары болгон.

Вьетнам-совет найырал нитилелин төлөөлөрүн кижигинеринин чугааларын чымылганар динчигит адыш часкаашкыны-биле уткан.

Көдөз ажал-агы кооперативин ажалдакчызы, улусчу ополчение-нин рота командир Нгуен Тхи Хангыт болгаш ротанын политкомисары Чан Данг Хоанын вьетнам дайнычларынын маадырлыг чоруктарын дугайында чугааларын москвачылар уау сонугал-биле дыңнаанар.

Вьетнам Демократтык Республиканын хергелеткен төлөөлөрүн Ленинград хергелеткен-биле ужуражышкыныга тайбын камгалаанын совет комитетинин даргазын орадачызы, Ленинград хооруккукомунун даргазын бирги орадачызы А. Н. Бойкованын меделгени болза, Вьетнама өңүктөр демиселге часкаан эвес силер. Ленинград болгаш вьетнам хергелеткен боттары дүвүредип турар айтырыгдарын кады чугалажып көргөн.

(СЭТА).

АК БАЖЫНЫН ХОЛГААРЛААНЫН СОЮНДА

АКШ-тын металлургия үлөтүрүнге ажал сок-садышкынын сес хонукта соңгаларды дугайын президент Джонсон чарлаан. Металлургия үлөтүрүнде чорудаларын таарыштыр шиттирилээр дугайында чугалажышкынын сес хонукта катар үргүлүдүз профилелеринин болгаш буюмдары элдеринин төлөөкчидер чыпшарактын дээрин Джонсон меделгэн. Металлургия үлөтүрүнге бир эвес болурун чарлаптар чүе болза ажал сок-садышкынын айымы-биле холбаштыр уау дүвүрзөн. Ак бажында болуп турар. Ол ажал сок-садышкыныга 450 муң ажалычын кирип ужурут. Ак бажыга каа шуктукуларын профилелеринин төлөөкчидер-биле ужуражышкыныга Джонсон меделгэн; ажал сок-садышкынын чурттуң экономиказына «халаттыг уруктаарлыг» болур болгаш камгалаа програмказын күс-сегиринге берге байлады таварыштар.

Национал эрге-ажыктарын бирги черге тургура болгаш дугурулааны чедип алыр дээш дүжүп беришкенирге баар деп ийи талаларын президент кыйгарган.

СЕУЛДА ТУДУП ХОРУГДААШКЫНАН

Мурнуу-корей полиция 90 студенттерин ту-дуп хоругдаан болгаш япон-мурнуу-корей көрөз-

ламентинин үнү дыңнап, тооп көөрүнчө хаанын кыйгырып турар.

ПАТРИОТТАРЫН ЧЕДИШКИНИ

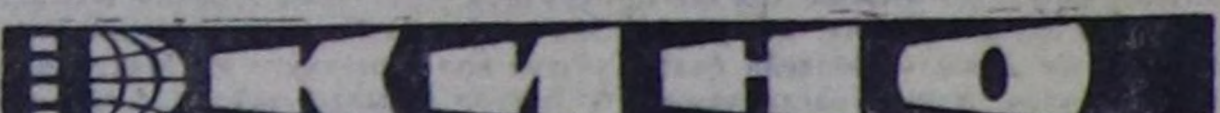
Хосталганын мурнуу-вьетнам армиязынын дайнычтары Куанг-Нгай коорайнын барын талалында 10 миль ырак черге сайгон шериглерини шериг пункттуз атакалаан. Ол пунктту камгалап турган кезектер аар чидирте таварышкан дээрин Рейтер агентилетик Сайгонда корреспондентин динчалып турар.

НААМАНЬОНУН МЕДЕЛГЕНИ

Доминикан Республиканын конституция Баагар чазанын президентин Франсиско Баа-маньонун меделгени болза, бир эвес америк аразын чепсетик күштерин мези чазанын контролдап турар шериглеринге удуу халдашкы кыла берзе, оларга удуу бүгү чурт көдүрүп үнө апар.

Төзүн чуртту камгалаарында, бир эвес негетини келсе өлүгүндө-даа белек бис деп, ол демдегелдз. Бир эвес биске халдап келзе, ыңчаарда дайынын чурттуң бүгү девисээринге чорудар апар бис.

Тура халыкчыларын турмуштары америк аразын чепсетик күштеринин болгаш шериг эрге-чагыралынын шериглеринин болааны-биле холбаштыр бо меделгени Баамаño кылган дээрин Пренса латина агентилел меделген турар. (СЭТА).

СЕНТЯБРЬ 2-ДЕ

НАПЫРАЛ: «Мальчиш-Кибальчиш дугайында тоол» 10, 12, «Дар-тагы нудумчу» 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Океанда ие» 11.15, 1.15, «Бирээ-картошка, ийи-кар-тошка» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Дерсу Узала» 2.40, «Макс Линдернин компаниясына» 4.40, 6.40, 8.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Снармуш» 3, 5, 7, 9 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Шуптузу силерге» 5, 7, 9 шактарда.

Мону билер херек

ИНЕК-КАРАА

Инек-караанда С деп кончук хай витамин бар. Тоодаргаа чурга 100 граммада 300 миллиграмм хире витамин турар. Бир эвес инек-караан шын консервир алыр болза оң С витамини дыкка хай адалыны нитинде үрелбес бо-луур.

Инек-караан шын белеткеп алырынын аргалары мындай: Инек-караан холчок үрмектеп-дир чууруп алгаш, айт туртар машинага долган эрттирген, бир килограмм катка ийи килограмм чигирин хоолур. Кат биле чигирин эки холааш, шил бакналарга кудар. Банканы спиртке өртүргөн саазын биле дугааш, ол-ла саазын-биле долгандыр шарааш, карангы, кургаг черге шыжар.

Варенине соок арга-биле белет-кээрде арыгалаан болгаш чугган катты чууруп, хооткаш, бир ки-лограмм каттын кырынче 1,8 кг чигир суун кудар. Ындыг ва-ренине элззи каш айларда соок черге шыжарга үрелбес. Ол ва-ренин шын ай дугурунда шы-

жааш, хынал көөргө 100 грамм варениде 70—80 миллиграмм С витамини бар болур.

КАТТЫ ПАСТЕРИЗАСТААРЫ (БУСТААРЫ). Чугган катты дөрттүн үш кезээ суг куткан шилге кудуп алгаш, оң аксын эки дугааш хайдыркан сугга 15 минута хире тургузар. Оң союнда ол шилди адаанда паз азы саван дөжөн савада соок сугга суу каар. Ол сугну чоорту чымылар болгаш хайна бээринге чедирбес. Чымыл тем-пературалыг сугга 30 минута хире ынавалыа тургузар. Варенин шилде чымылган ол саваны от-тан чайлаткаш, чоорту соодар. Оң союнда шилдерин аксын па-занын азы сок, чок болза саат-биле мях кылдыр чаап каар.

Инек-караандан ыңчаар кыл-ган варенине С витамини эң хай болур. Инек-караан хире, пекка-га азы духовакага кургадып бо-луур. Ону кылдыра пек-биле шып-кан ыш рамалар кырынга кур-гата эки. Демир рамалар кырынга кургадыра каттын амданы

ажык апар.

Чымыл пекка кырынга курга-дыра катты чаткаш, оон белен, азы белен эвезин салаалар-биле базып тургаш, хынаар. Катты ба-зарга суук чүе үнө болза кат-ты кургаттынын деп билер.

Кургаткан катта С витаминер эвези болур: тодаргайлаа 100 грамм кургаткан катта ортумаа-биле 15 миллиграмм хире вита-мин турар.

ЧОДУРАА.

Чодурааны хунге фанерлер кы-рынга кургадыр 3—4 хонгада чодураа шуут кургай бээр. Ыг-каны чымдар алыр башпаан, кадыг турда чымыл. Ыг-кады хун-ге кургадып болбас, бир эвес ий-чаар кургадыр болза С ви-тамин эвезей бээр. Ынчанга ону изиг эвес пекка кырынга кургадыр. Кургадылганы ийи-ш каттаптар. Кургай берген ыт-ка-ды боттары-ла чыстып турар апар, ону салаа-биле базып көөргө чарлып турар.

ТЫВА АССР-НИН САНИТАР

ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ

РЕДАКЦИОННА АЛДЫЗ: Кызыл, Шетиник — Бравченко суумчузу бажы № 3.